

Висновки. Проведене нами дослідження засвідчує, що рівень впровадження варіативних модулів навчальної програми не завжди відповідає стану матеріально-технічного забезпечення навчальних закладів та інтересам учнів. Види спорту, які вивчаються у школах викликають менший інтерес у школярів, ніж ті види спорту, які учителями фізичної культури не впроваджуються. Реальний стан впровадження таких видів спорту, як волейбол, баскетбол, легка атлетика, футбол і гімнастика практично відповідають наявній матеріально-технічній базі навчальних закладів. Проте, інтерес учнів до вивчення цих видів спорту значно нижчий. Настільний теніс, плавання, бадмінтон, гандбол, аеробіка, професійно-прикладна фізична підготовка, аквааеробіка, гирьовий спорт викликають високий інтерес та зацікавленість у школярів, але у школах не має належної матеріальної бази для впровадження цих видів спорту. Тому, на нашу думку, учителі фізичної культури і керівники навчальних закладів повинні враховувати інтереси дітей та покращувати забезпечення інвентарем та обладнанням ті варіативні модулі навчальної програми, які викликають зацікавленість у школярів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на вивчення співвідношення впровадження варіативних модулів навчальної програми до матеріально-технічної бази загальноосвітніх навчальних закладів та інтересу учнів до того чи іншого виду спорту у 8-х класах.

Література

1. Дятленко С. М. Презентація і обговорення навчальної програми з фізичної культури для 5–9 класів / С. М. Дятленко // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – № 2 – С. 8–9.
2. Кіндзера А., Боднар І., Херберт Я. Фізична активність польських і українських школярів / Анна Кіндзера, Іванна Боднар, Ярослав Херберт. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/22969> (дата звернення 04.04.2017 р).
3. Круцевич Т. Ю. Концепція удосконалення програм з фізичної культури в загальноосвітній школі / Т.Ю. Круцевич // Фізичне виховання в сучасній школі. – 2012. – № 2 – С. 9–12.
4. Римар О.В. Оцінювання рівня фізичної підготовленості учнів старших класів / О.В. Римар, А.В. Соловей // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. – Львів, 2013.– Вип. 17, т. 2.– С. 181–186.
5. Сороколіт Н.С. Фізичне виховання школярів в умовах модульного навчання / Н.С. Сороколіт // Молода спортивна наука : зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. – Л., 2013. – Вип. 17, т. 2. – С. 208-211.
6. Fizyczna kultura u szkoli: navchalni program 1–4, 5–9 klasiv zagalnoosvit. navch. zakladiv. – К. : Litera LTD, 2013. – 352 s.
7. Sorokolit N. Influence of current physical education variable modules curriculum on speed indicators development among 5th- 9th grades schoolchildren / Natalia Sorokolit // Nauka i Studia. - 2014. - Nr 15(125). - S. 61 - 67.
8. Shyyan O., Slyvka Y., Turchyk I. Developing physical education student teachers for professional identities as health educators in Ukraine. Proceeding of the 39th ATEE Conference. Braga, 2014, p. 189.
9. Sorokolit N. Vprovadjennja variatyvnyh moduliv navchalnoi programy z urahuvannjam materialnoi bazy ta interesiv uchniv 5 klasiv /Natalija Sorokolit –Regym dostupu : <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/397> (data zvernennja 04.04.2017 r).
10. Sorokolit N. Doslidjennja vidpovidnosti vprovadjennja variatyvnyh moduliv navchalnoi program u 6 klasi z urahuvannjam materialnoi bazy zakladu ta interesiv uchniv / N.S.Sorokolit, O.I. Shyyan // Moderni wymozenosti vedy : materialy X Mezinar. vedecko-prakt. konf. – Praha, 2014. – P. 20–26.

УДК 796.071.4

Степанченко Н. І., Магльований А. В.

Львівський державний університет фізичної культури, м. Львів,
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького м. Львів

СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Анотація. В статті розкривається сутність педагогічної діяльності вчителя фізичного виховання; подана структура професійної компетентності, котра дозволяє визначити зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців: загальна психолого-педагогічна, фізкультурно-спортивна, соціально-педагогічна компетентність учителя фізичного виховання, навчально-методична із предмета «Фізична культура», індивідуально-особистісна компетентності; визначені та обґрунтовані функціональні компоненти професійно-педагогічної компетентності, до яких належать: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, конструювально-проектувальний, організаційно-управлінський, операційно-технологічний, аналітико-рефлексивний, що будуються на ґрунті загальнонаукових, загальнопрофесійних і професійно орієнтованих (теоретичних і практичних) дисциплін шляхом взаємозв'язку та інтеграції психолого-педагогічної та фізкультурно-спортивної підготовки.

Ключові слова: вчителі фізичного виховання, зміст діяльності, структура професійної компетентності, функціональні компоненти професійно-педагогічної компетентності, професійна підготовка

Аннотация. Степанченко Н. И., Магльований А. В. Структурные и функциональные компоненты профессионально-педагогической компетентности учителя физического воспитания. В статье раскрывается

сущность педагогической деятельности учителя физического воспитания; представлена структура профессиональной компетентности, которая позволяет определить содержание профессионально-педагогической подготовки будущих специалистов: общая психолого-педагогическая, физкультурно-спортивная, социально-педагогическая компетентность учителя физического воспитания, учебно-методическая по предмету «Физическая культура», индивидуально-личностная компетентности; определены и обоснованы функциональные компоненты профессионально-педагогической компетентности, к которым относятся: мотивационно-ценностный, когнитивный, конструктивно-проектный, организационно-управленческий, операционно-технологический, аналитико-рефлексивный, которые базируются на основе общенаучных, общепрофессиональных и профессионально ориентированных (теоретических и практических) дисциплин путем взаимосвязи и интеграции психолого-педагогической и физкультурно-спортивной подготовок.

Ключевые слова: учителя физического воспитания, содержание деятельности, структура профессиональной компетентности, функциональные компоненты профессионально-педагогической компетентности, профессиональная подготовка.

Annotation. Stepanchenko N., Mahlovanyy A. Structural and Functional Components of Physical Education Teachers' Professional Pedagogical Competence. The aim of the article is to determine structural and functional components of professional and pedagogical competence of the physical education (PE) teacher.

The structure of professional competence is proposed which allows determining the content of the professional pedagogical training of the future specialists and consists of following components: general psychological and pedagogical, physical and sportive, social and pedagogical competence of the PE teacher, learning and methodological from the subject "Physical Culture", individual and personal competence. Forming of these competencies provides appropriate training of the teacher to the qualification demands and his/her ability/readiness to fulfill projecting, diagnostic and forecasting, learning and developmental, health improving and prophylaxis, methodological, educational, communicative, organizational and pedagogical, health saving, controlling (evaluating), monitoring, physically educating and other activities. In the process of professional training in the high educational facilities, the complex of competencies is formed that is integrating into professional and pedagogical competence of the future teacher.

Functional components of the professional pedagogical competence of the PE teacher were determined, explained and analyzed as following: motivational and axiological, cognitive, constructive and projective, organizational and managerial, operational and technological, analytical and reflexive.

The analysis of the functional components of psychological pedagogical competence of the PE teacher gives reasons to state that they are built on the basis of general scientific, general professional and professional oriented (theoretical and practical) disciplines by interconnection and integration of psychological pedagogical and physical sportive training.

Key words: physical education teachers, content of activity, structure of professional competence, functional components of professional and pedagogical competence, professional training.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Актуальність підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання визначається потребами сучасної освітньої практики, оскільки однією з вимог до загальної середньої освіти є оптимізація навчально-виховного процесу на заняттях з фізичної культури із застосуванням елементів інноваційних технологій навчання. Разом із тим, у дослідженнях відзначається, що ВНЗ галузі ФКіС часто не готові до сприйняття та реалізації необхідних нововведень через надмірну закритість, негнучкість, зайву жорсткість організаційної структури, відсутність взаємодії із зовнішнім середовищем, неспроможність реагувати на соціально-економічні зміни та виклики, неготовність науково-педагогічних працівників до швидкого та постійного оновлення змісту та методів навчання [1, с. 159-160, 3]. Тому виникає потреба всебічного аналізу основних властивостей освітньої системи підготовки майбутніх учителів фізичного виховання, що уможливіє проектування та впровадження конкретних інновацій у ВНЗ, спрямованих на оптимізацію їх діяльності. Це потребує, на наш погляд, комплексного розгляду сутності професійної діяльності випускників та структури професійної компетентності вчителя фізичного виховання.

Нове українське суспільство з його проблемами, насамперед у соціальній сфері, потребує фахівців з фізичного виховання інноваційного типу, які поєднують в собі духовне та фізичне багатство, здатність до творчої співпраці, педагогів, котрі володіють сучасними інноваційними технологіями фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Якісна підготовка майбутніх учителів фізичної культури неможлива без усвідомлення студентами основ педагогічної діяльності, що включає не лише здобуття знань, умінь і навичок, а й виховання належного ставлення до майбутньої освітньої практики, тому формування професійно-педагогічної компетентності має відбуватися на основі глибокого розуміння сутності діяльності вчителя [2, 3].

Професійно підготовленим учителям мають бути притаманні: знання теоретичних положень свого предмета; практична підготовленість (гностичні, конструктивні, комунікативні, інформативні, організаторські, техніко-технологічні та спеціально-професійні вміння та навички); суспільна та психолого-педагогічна досвідченість тощо. Разом з тим, педагогічну діяльність розуміємо не лише як практичну, соціально спрямовану діяльність, а й як діяльність духовну, що є засобом самореалізації вчителя як особистості. Важливе місце в системі підготовки вчителя фізичного виховання посідає визначення змісту й структури його професійної діяльності, обсяг виконуваних ним педагогічних функцій; рівень вимог до кожної з них, до знань, умінь і навичок, необхідних для повноцінного виконання професійних обов'язків [8].

Вивчення провідних компонентів змісту діяльності вчителя фізичного виховання та їх педагогічної сутності дозволяє визначити оптимальну структуру його знань, виявити і класифікувати професійні вміння, співвіднесені зі здібностями і психічними властивостями, що розвиваються у процесі освітньої діяльності у ВНЗ, визначити особливості розв'язання

специфічних педагогічних завдань і на цій основі розкрити професійно-педагогічну компетентність вчителя фізичної культури та її компоненти.

Структура загальної професійної компетентності педагога складається із сукупності компетентностей нижчого рівня. Сучасні дослідники виокремлюють різнопланові складники (компоненти) професійної (психолого-педагогічної) компетентності вчителя: акмеологічну, аутопсихологічну, валеологічну, гносеологічну, дидактичну, діагностичну, дослідницько-аналітичну, загальнопедагогічну, етнопедогогічну, естетичну, комунікативну, лідерську, науково-теоретичну, методологічну, методичну, морально-правову, організаційно-управлінську, оцінно-контрольну, прогностичну, професійно-етичну, професіографічну, психологічну, психофізіологічну, регламентно-нормативну, рефлексивну, самоідентичності, соціально-педагогічну, соціокультурну, спеціалізовано-предметну, технологічну [9, с. 14] тощо. Наголосимо, що в цьому переліку є елементи, котрі перебувають в ієрархічних зв'язках, а також різні за своєю природою структурні та функціональні компоненти компетентності, котрі переважна більшість дослідників не відокремлює, що унеможливує їх адекватну класифікацію та розроблення дієвих шляхів і методів формування у студентів – майбутніх учителів. Як правило, дослідники підходять до проблеми формування професійно-педагогічної компетентності не системно, а розглядають лише одну (хоч, зазвичай, і суттєву) або декілька з перелічених компетентностей.

Формулювання мети та завдань роботи. У зв'язку з вищевикладеним, **метою** статті є визначення структурних і функціональних компонентів професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. З урахуванням як беззаперечних напрацювань [4, 5, 6, 7, 10, 11], так і дискусійних, на нашу думку, тверджень і висновків дослідників і на основі власного досвіду пропонуємо таку **структуру професійної компетентності вчителя фізичного виховання**: загальна психолого-педагогічна компетентність, фізкультурно-спортивна компетентність, соціально-педагогічна компетентність учителя фізичного виховання, навчально-методична компетентність із предмета «Фізична культура», індивідуально-особистісна компетентність. Сформованість цих компонентів забезпечує відповідність підготовки вчителя кваліфікаційним вимогам і його здатність / готовність до виконання проєктувальних, діагностико-прогностичних, навчально-розвивальних, оздоровчо-профілактичних, методичних, виховних, комунікативних, організаційно-педагогічних, здоров'язбережувальних, контролювальних (оцінних), моніторингових, фізкультурно-просвітницьких та інших дій. Проаналізуємо запропоновані компоненти.

1. Загальна психолого-педагогічна компетентність учителя – це володіння базовими інваріантними психолого-педагогічними знаннями й уміннями, які визначають здатність до розв'язання широкого кола освітніх і виховних завдань у різних педагогічних системах; відповідність певним професійно-педагогічним вимогам незалежно від спеціалізації педагога; володіння сукупністю загальнолюдських, соціально та професійно важливих якостей особистості, необхідних для успішної професійно-педагогічної діяльності. Це, передусім, потребує інтеграції та гармонізації природничо-наукових і світоглядно-методологічних, дидактичних і психологічних знань; готовність до творчого пошуку, саморозвитку, засвоєння і впровадження новітніх технологій [11].

2. Фізкультурно-спортивна (спеціалізовано-предметна) компетентність – це володіння специфічними для педагога фізичного виховання медико-біологічними, психологічними і педагогічними знаннями й уміннями, що визначають здатність до розв'язання освітніх і виховних завдань у фізкультурно-спортивній діяльності на різних рівнях (ланках) освіти; відповідність конкретним професійно-педагогічним вимогам (належний фізичний стан і психічна рівноваженість), що ставляться до педагога в галузі ФКіС; володіння сукупністю фізичних, морально-психологічних і професійно важливих якостей особистості, необхідних для ефективної професійно-педагогічної діяльності.

Спеціалізовано-предметна компетенція, передусім, включає глибокі знання та кваліфікацію в галузі ФКіС, знання способів розв'язання всього комплексу завдань, пов'язаних із фізичною підготовкою, фізичним вихованням і фізкультурною освітою різних категорій населення, а також іншими напрямками фізичної культури (масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація, адаптивна, професійно-прикладна фізична культура, заняття екстремальними фізичними вправами).

3. Соціально-педагогічна компетентність учителя фізичного виховання – інтегрована професійно-особистісна характеристика, що відображає готовність і здатність педагога до успішної соціально-педагогічної діяльності в галузі ФКіС, а саме: використовувати ресурси соціокультурного середовища й особистісні ресурси кожного учня з метою досягнення позитивних результатів у розвитку його рухової активності та фізичному вихованні; ефективно вирішувати проблемні ситуації, регулювати можливі конфлікти ненасильницьким шляхом на основі відповідних норм і правил; приймати педагогічні рішення та відповідати за їх наслідки та результати своєї педагогічної діяльності; виконувати соціально-педагогічні функції, спрямовані на розкриття внутрішніх можливостей учнів різних категорій; враховувати етнічні особливості фізичного виховання в навчанні учнів – представників різних культур і релігій, виявляючи толерантність.

Якості, котрі інтегрує соціально-педагогічна компетентність: знання і практичні вміння, що стосуються суспільних цінностей фізичної культури – всього, що накопичено соціумом для фізичного вдосконалення людини, організації здоров'язберігаючого середовища (форми і засоби формування престижності фізичної культури в соціумі; різновиди фізичних вправ і вправлення, що відображають специфіку реалізації рухових дій; методики профілактики захворювань, реабілітації здоров'я, оздоровлення; досвід організації фізичної активності); особливі психічні якості, ядром яких є сприйняття та розуміння внутрішнього світу, поведінки людини, соціальної реальності, правильне оцінювання конкретної ситуації; гуманістична спрямованість особистості вчителя, толерантність до думки інших і креативність; володіння методами спільної педагогічної діяльності, співробітництва, а також прийнятими в галузі ФКіС прийомами професійного спілкування.

4. Навчально-методична компетентність із предмета «Фізична культура» – це володіння специфічними для вчителя фізичного виховання ЗНЗ методичними знаннями й уміннями, методами навчання, методичними прийомами, що визначають здатність до розв'язання навчальних, виховних і розвивальних завдань у фізкультурно-оздоровчій, здоров'язбережувальній,

просвітницькій і спортивній діяльності, а також системи методичної роботи в середній загальноосвітній школі I-III ступеня; відповідність професійно-педагогічним вимогам, що ставляться до вчителя фізичного виховання; володіння фізичними, морально-психологічними і професійно важливими якостями, необхідними для успішної педагогічної діяльності зі школярами.

Навчально-методична компетентність передбачає: здатність формулювати специфічні й часткові цілі та завдання фізичного виховання учнів; здійснювати відбір і реалізацію методів розвитку рухової активності відповідно до мети і завдань фізичного виховання у ЗНЗ з урахуванням найважливіших його функцій, а також особливостей середньої освіти, вікових особливостей, можливостей окремих учнів; структурувати зміст фізичного виховання в різноманітні типи і форми занять, позаурочні заходи і факультативні заняття; відбирати і реалізовувати у процесі фізичного виховання оптимальні традиційні й інноваційні методи, засоби і форми, сучасні технології; організовувати власну педагогічну діяльність і діяльність учнів відповідно до наукової організації праці; коригувати процес фізичного виховання з урахуванням очікуваного та реального його перебігу; створювати у процесі навчальних, позаурочних і факультативних (спортивні секції та гуртки) занять проблемні та дослідницькі ситуації; оцінювати результати навчання: рівні фізичної підготовки, специфічні вміння та ціннісні ставлення до фізичної культури та здорового способу життя; постійно вивчати досвід роботи кращих вчителів фізичного виховання, здійснювати самоаналіз власної діяльності, самоконтроль, самовдосконалення та самоосвіту з метою досягнення педагогічної майстерності, високого рівня професіоналізму й інноваційного стилю в навчально-виховній діяльності. Методична діяльність має безперервний характер та тісно пов'язана з повсякденною навчально-виховною діяльністю.

Навчально-методична компетентність спрямована, передусім, на виконання посадових обов'язків учителя фізичного виховання: планування процесу фізичного виховання учнів, у т. ч. планування окремих уроків (занять), а також різноманітних фізкультурно-спортивних заходів; організація та проведення уроків фізичної культури, профільних позаурочних і позашкільних заходів; розроблення комплексів фізичних вправ для певного контингенту учнів; здійснення виховної роботи у процесі фізичної підготовки у ЗНЗ; контроль за рівнем здоров'я та фізичної підготовленості учнів; пропагування здорового способу життя; сприяння залученню учнів до спортивних секцій; забезпечення участі учнів у різноманітних фізкультурно-спортивних позашкільних заходах; допомога адміністрації школи в організації різноманітних масових заходів за планом роботи ЗНЗ і позапланових; узагальнення кращого досвіду роботи й упровадження педагогічних інновацій у фізичному вихованні учнів [1Ошибка! Источник ссылки не найден.]

5. Індивідуальна компетентність учителя фізичного виховання включає індивідуальні властивості й особистісні соціально та професійно важливі риси, спрямовані на забезпечення результативності та якості педагогічної діяльності: володіння прийомами самореалізації та розвитку власної педагогічної індивідуальності в межах спеціальності; уміння раціонально, без перевантажень організувати свою педагогічну діяльність; креативність у навчально-виховному процесі та фізкультурно-спортивній діяльності; володіння прийомами особистісного самовираження та саморозвитку; спроможність протистояти професійним деформаціям особистості; здатність проектувати свій подальший професійний розвиток, готовність до професійного зростання; підвищення рівня власної професійної кваліфікації та педагогічної майстерності.

Сюди доцільно також включити: розвинуту педагогічну техніку вчителя; гуманістичну особистісну орієнтацію; особистісну позицію вчителя; системне бачення педагогічної реальності в царині фізичної культури та здатність до адекватних дій у професійно-педагогічних ситуаціях; володіння сучасними педагогічними методиками і технологіями, пов'язаними з культурою комунікації, взаємодії з учнями, передавання їм необхідної інформації та навчання сукупності рухових умінь і навичок; уміння інтегрувати вітчизняний, зарубіжний, історичний і сучасний інноваційний досвід фізкультурно-спортивної та оздоровчої діяльності; виробленість рефлексивної культури. Розвиток індивідуально-особистісної компетентності майбутніх учителів фізичного виховання на основі індивідуальних навчально-виховних здібностей студентів – один із пріоритетних напрямів становлення професійно-педагогічної компетентності.

Визначивши структурні компоненти професійної компетентності вчителя фізичного виховання, ми фактично виявили, що саме необхідно передбачити (закласти) під час її формування, тобто уточнили перелік і формулювання необхідних вчителю компетенцій. У процесі професійної підготовки у ВНЗ на їх основі формується сукупність компетентностей, що інтегруються у професійно-педагогічну компетентність майбутнього вчителя.

З урахуванням проведених досліджень особливості навчально-виховної роботи та структури готовності вчителя фізичного виховання, ефективність його діяльності визначається, на наш погляд, сукупністю **функціональних компонентів професійно-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання**: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, конструювально-проектувального, організаційно-управлінського, операційно-технологічного, аналітико-рефлексивного. Для усунення дублювання з ключовими (надпрофесійними) компетентностями вважаємо за потрібне сформулювати ці компоненти дещо конкретніше, підкресливши їх педагогічну сутність.

1. Мотиваційно-педагогічний (мотиваційно-ціннісний) компонент відображає спрямованість, мотиви, потреби в навчанні, ціннісні орієнтації вчителя. Мотиваційна діяльність учителя фізичного виховання спрямована на формування в учнів мотивації до фізкультурної діяльності відповідно до індивідуальних і типологічних особливостей, прищеплення інтересу до активних занять фізичними вправами, стимулювання до активної фізкультурної діяльності, виховання в них потреби до занять спортом, фізичного самовдосконалення. Водночас, студентам – майбутнім учителям необхідні стійкі професійні мотиви навчальної діяльності й адекватні уявлення про свою майбутню педагогічну роботу. Тоді вони прагнуть до розвитку креативності, націленої на одержання нових знань і формування професійно важливих якостей.

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів фізичного виховання, чия діяльність спрямована на гармонійний розвиток учнів, збереження їхнього здоров'я, розуміння особистості як найвищої цінності педагогічного процесу, передбачає формування гуманістичного світогляду та ціннісних орієнтацій. Основу ціннісних орієнтацій складає система загальнолюдських, національних, професійних та особистісних цінностей. Під професійними ціннісними орієнтаціями вчителя

ми розуміємо поєднання професійної спрямованості та стійкого позитивного ставлення особистості до педагогічної діяльності та її різних сторін, що сформовані на основі усвідомлених педагогічних цінностей і відображають змістову сторону, основу і сутність освітньої діяльності. Вони регулюють поведінку вчителя й утілюються у професійній діяльності, визначаючи її змістове наповнення, шляхи і засоби досягнення педагогічних цілей.

2. Когнітивно-педагогічний компонент охоплює знання предмета (фізичної культури), психолого-педагогічних і методичних засад його викладання, що становить інтелектуальну основу роботи вчителя. Сюди належать: інтегровані соціально-економічні, природничо-наукові та фундаментальні знання, що впливають на фізкультурну діяльність; знання дитячої та вікової психології, вікових анатомічних, морфо-функціональних та індивідуальних особливостей людини; сутності й ознак навчальної діяльності, специфіки інноваційних технологій навчання в галузі ФКІС; методики викладання предмета «Фізична культура», необхідні для аналізу і вибору оптимальних способів розв'язання проблем фізичного виховання школярів відповідно до їхніх потреб та інтересів, передусім методів розвитку рухових здібностей, методів планування і управління навчальним процесом, а також комунікативно-педагогічні знання, загальнопедагогічна ерудованість тощо.

Цей компонент педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання потребує вивчення: а) об'єктів виховання і навчання (окремого учня, класу / групи і контингенту в цілому), їхнього стану, розвитку, змін, що відбуваються; б) засобів, форм, методів, технологій і умов, за допомогою яких здійснюється фізичне виховання, об'єктивних і суб'єктивних чинників, що впливають на весь характер фізкультурно-виховної і спортивно-масової роботи; в) потенційних можливостей, переваг і недоліків у розвитку особистості самого вчителя; г) перспектив і тенденцій галузі ФКІС і конкретних шляхів розвитку фізичної культури учнів у ЗНЗ; д) напрямів самоосвіти і самовдосконалення вчителя фізичного виховання.

3. Конструювально-педагогічний (конструювально-проектувальний) компонент включає аналіз, синтез, цілепокладання, структурування, корекцію, контроль та аналіз перспектив наступних циклів фізичного виховання. Конструювальна діяльність учителя пов'язана з відбором, компонуванням і проектуванням навчально-виховного матеріалу, складанням планів і програм, плануванням конкретного заняття, тобто це основа, на якій будується подальша організація освітнього процесу. Ця діяльність пов'язана з перспективним плануванням дій, відбором цілеспрямованих видів діяльності з виховання учнів з урахуванням вікових особливостей, включає планування змісту роботи, проектування системи та послідовності вчинків учителя, а також системи й послідовності дій учнів. Конструювальні та проектувальні вміння виконують орієнтаційну функцію – вони передують практичним діям учителя, визначають структуру занять для пробудження в учнів інтелектуального, емоційного та практичного інтересу, визначають здатність учителя грамотно проектувати динаміку проходження циклів фізичного виховання.

До структури проектувальних умінь учителя фізичного виховання відносять такі дії й операції: формування цілей освітньої діяльності, моделювання процесу та результату навчально-виховних дій, розроблення моделі фізкультурно-виховної діяльності, планування занять з фізичного виховання, конструювання змісту навчально-виховних заходів, вибір необхідних засобів виховання, врахування умов перебігу освітнього процесу.

4. Організаційно-педагогічний (організаційно-управлінський) компонент компетентності охоплює здатність і готовність учителя фізичного виховання належним чином організувати навчально-виховний процес, управляти цим процесом і моніторити його ефективність, вчасно виявляючи недоліки в організації фізичного виховання, виправляти їх. Організаційні вміння та навички визначають спроможність учителя залучати учнів до різних видів діяльності, дозволяють організувати будь-яке конкретне заняття, враховуючи його специфіку, особливості навчальної групи, наявність спортивного інвентарю тощо.

Організаційно-педагогічний компонент компетентності потребує від учителя комунікативних знань і вмінь, що забезпечують ефективний перебіг процесу комунікації. Їх часто відносять до ключових компетентностей особистості – здатності налагоджувати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, визначати і враховувати емоційний стан іншої людини за допомогою спілкування, грамотно будувати взаємовідносини. Для вчителя фізичного виховання – це встановлення позитивних контактів і взаємовідносин з учнями, колегами, керівництвом, батьками, що сприяють ефективному розв'язанню завдань фізичної підготовки школярів завдяки порозумінню й узгодженню спільних дій. У цьому контексті важливою є також педагогічна техніка: «поставлений» голос, відпрацьована дикція, виразність, емоційність і культура мовлення. В комплексі вони визначають ефективність навчального та виховного впливу.

Також цей компонент компетентності вчителя фізичного виховання передбачає наявність у нього особливого педагогічного такту, що дозволяє зрозуміти почуття вихованців і налагодити з ним стосунки взаєморозуміння, взаємної довіри, найбільш сприятливі для успішного розв'язання навчально-виховних завдань, що визначають добрий психологічний клімат на заняттях.

5. Педагогічно-технологічний (операційно-технологічний) компонент компетентності вчителя фізичного виховання відображає психолого-педагогічні вміння та навички щодо викладання предмету «Фізична культура», що забезпечують послідовне й оптимальне розв'язання завдань фізичного виховання учнів.

Цей компонент передбачає володіння всіма руховими навичками, необхідними для демонстрації фізичних вправ учням; засвоєння способів виконання сукупності професійно-педагогічних дій; уміле застосування словесних, наочних і практичних методів і прийомів фізичного виховання з урахуванням конкретних навчальних ситуацій; здатність опиратися на дидактичні принципи, враховувати вимоги принципів фізичного виховання та фізичної підготовки; володіння широким інструментарієм сучасних педагогічних технологій, зокрема ІКТ, методами діагностики і моніторингу фізичного виховання учнів; власний досвід послідовного виконання дій, щодо розв'язання завдань фізичного виховання школярів, а також готовність до пошуку шляхів і способів їх удосконалення.

6. Педагогічно-рефлексивний (аналітико-рефлексивний) компонент компетентності вчителя фізичного виховання передає самоусвідомлення, самоконтроль, самооцінку вчителя.

Рефлексія є психологічним механізмом, спрямованим на самовдосконалення особистості, що передбачає вміння усвідомлювати рівень особистої діяльності, власних здібностей, знання про способи професійного самовдосконалення; уміння бачити причини недоліків у своїй діяльності; бажання саморозвиватися. Ця компетентність виявляється у здатності до самопізнання (самопостереження, самоаналізу, критичного самооцінювання), спонукання самого себе до діяльності (самокритики, самостимулювання, самопримушення та ін.), самореалізації (самоорганізації, контролю й обліку діяльності із самоосвіти та ін.).

Педагогічно-рефлексивний компонент компетентності дозволяє вчителю усвідомлювати, критично аналізувати й конструктивно вдосконалювати методику навчання предмета «Фізична культура»; обирати оптимальне рішення методичних завдань; здійснювати різні види аналізу своєї освітньої діяльності; на основі власного досвіду розробляти механізми впровадження інновацій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз функціональних компонентів психолого-педагогічної компетентності вчителя фізичного виховання дає підстави стверджувати, що вони будуються на ґрунті загальнонаукових, загальнопрофесійних і професійно орієнтованих (теоретичних і практичних) дисциплін шляхом взаємозв'язку та інтеграції психолого-педагогічної та фізкультурно-спортивної підготовки.

Література

1. Коновальчук І. І. Теоретичні та технологічні засади реалізації інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Коновальчук Іван Іванович. — Житомир, 2015. — 516 с.
2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Гриневич Л. [та ін.]. — Київ : МОН України, 2016. — 34 с.
3. Чепелюк А. В. Формування психолого-педагогічної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. В. Чепелюк. — Хмельницький, 2014. — 20 с.
4. Core competencies [Electronic resource] // Human Resources | University of Calgary : the official site / Univ. of Calgary. — Access Mode : <http://www.ucalgary.ca/hr/maps/employee-information/core-competencies>
5. Handbook of competence and motivation / Edited by Andrew J. Elliot and Carol S. Dweck. — New York : Guilford Press, 2005. — 704 p.
6. Libby V. Morris. Focus on Teaching and Learning // Innovative higher education. London, April 2015, Vol. 40. — P. 95-96.
7. Pfaeffli B. Lehren an Hochschulen : Eine Hochschuldidaktik fuer den Aufbau von Wissen und Kompetenzen / B. Pfaeffli. — Bern : Haupt. Roloff, 2005. — 287 s.
8. Physical Education and Sport at School in Europe : Eurydice Report [Electronic resource] // European Commission / EACEA / Eurydice, 2013. — Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2013. — Access Mode : <http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice>.
9. Pedagogical Constitution of Europe [Electronic resource] // Association of Rectors of pedagogical universities in Europe. — Access Mode : <http://www.arpue.org/index.php/uk/chasopys-yevropeiski-pedahohichni-studii/pedahohichna-konstytutsiia-yevropy>
10. Raven J. Competence in Modern Society — Its Identification, Development and Release / J. Raven. — London : H. K. Lewis, 1984. — 251 p.
11. Ruchen, Dominique S. Key Competencies a Successful Life and Well - Functioning Society. 2003. Hogrefe – Huber Publishers, Germany. — P. 65-67.

УДК 796.011.1:613

Степанюк С.І., Городинська І.В., Грабовський Ю.А.
Херсонський державний університет, м. Херсон
Зазуляк І.Б.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич

РОЛЬ ОЗДОРОВЧИХ ЗАХОДІВ У ФОРМУВАННІ ОСНОВ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Анотація. Актуальність дослідження обумовлена тим, що молодь значно раніше інших категорій населення відчувають наслідки деформації суспільства, гостро переживають свою соціальну незахищеність, прискорене падіння духовності, зростання психічної нестабільності та фізичної слабкості.

Мета дослідження – виявити особливості впливу оздоровчих фізичних навантажень на суб'єктивні та об'єктивні показники фізичного здоров'я школярів 16-17 років.

Результати роботи показали, що в сучасних умовах необхідно посилювати ідеологічну виховну діяльність, як в закладах освіти так і у родинах, послаблену в силу об'єктивних причин нашого сьогодення і тим самим здійснювати вплив на активізацію виховної діяльності батьків, підвищувати їх відповідальність за виховання дітей та формування культурних, моральних, інтелектуальних цінностей та соціальних і громадських.

Отже, виходячи із проведених досліджень, ми можемо зробити **висновок**, що велике значення для активізації здоров'язберігаючого процесу має визначення певного (можливо, тимчасового) ідеалу, зразкового прикладу серед відомих спортсменів, гармонійно розвинених людей, батьків та вчителів фізичної культури. Адже при такому підході пробуджується природна потреба молоді у самоутворенні, яка зумовлює їхній інтерес, зацікавленість у самостійному фізичному розвитку.